

SZIGETI MIKLÓS

Cél, feladat, eszköz, vagy lehetőség a Közkincs Kerekasztal?

Amikor a Közkincs program céljaihoz kapcsolódva az Oktatási és Kulturális Minisztérium 2007. évi Közkincs Pályázatai keretében megteremtette annak a lehetőségét, hogy a Regionális Közkincs Bizottságok mintájára kistérségi szinten is megvalósulhasson a kulturális szféra szereplőinek szervezett formában történő együttműködése, a szereplők párbeszéde, 58 kistérség kapta meg a lehetőséget Közkincs Kerekasztal létrehozására és működtetésére.

Jelen szöveg megfogalmazásakor tudjuk, hogy sokan már a negyedik éves szakmai munka megvalósításához kezdhettek hozzá a szakminisztérium támogatásával. Az elmúlt három évben a Kerekasztalok különböző utakat jártak be, különböző tevékenységeket valósítottak meg, de a közös szerepvállalás végcéljaként mindig az OKM által is megfogalmazott célt, a partnerség, az együttműködés kialakítását és erősítését kellett szem előtt tartani. Mivel azonban ugyanazt a célt sokféle úton el lehet érni, ezért a különböző kistérségekben különböző minták születtek a helyi lehetőségekhez, adottságokhoz igazodva.

Az értékelés fő szempontja mégis az lehet, hogy sikerült-e megvalósítani a kulturális szféra szereplőinek valamilyen együttműködését vagy sem?

Mielőtt részletesen áttekintenénk azt az együttműködési folyamatot, amelyen a Szentesi Kistérség Többcélú Társulása által szervezett Közkincs Kerekasztal végigment, ki kell emelni egy másik fontos célt is, ami már túlmutat az egyszerű lokális partnerségen. Ez a cél, pedig a kulturális ágazatnak egy olyan fejlesztési törekvése, amely a területfejlesztés fontos prioritásává kívánja emelni a kulturális fejlesztéseket. Ez a szándék lehetővé teszi, hogy ez az ágazat ne kerüljön hátrányba más ágazatokkal szemben a fejlesztési forrásokért folyó versenyben. A Kerekasztalok tevékenysége révén a kulturális szféra helyi szereplői jó lehetőséget kaphattak az alulról építkező, a tervezésen és partnerségen alapuló pályázati, forrásszerzési ismeretek megszerzéséhez.

A két célt szem előtt tartva a Kistérségi Közkincs-kerekasztal tevékenységeit az elmúlt években úgy kellett meghatározni, hogy alapjaiban az OKM által megfogalmazott célokhoz illeszkedjen, másrészt azonban a helyi szükségletek kielégítésére is lehetőség nyíljon. A feladatsort tulajdonképpen magában

hordozta a több éves tevékenység szükségességét, de folyamatosan számolni kell azzal is, hogy a szakminisztérium milyen lehetőségeket teremt a működés további támogatására.

Mindezek alapján az elmúlt években a Kerekasztalok a célok, a feladatok és a lehetőségek által behatárolt mozgástérben tevékenykedtek, melynek során az együttműködés és a partnerség építés különböző szintjeire jutottak el, attól függően, hogy milyen szintről indultak, illetve hogyan sikerült „kitalálni” a Közkincs Kerekasztalt.

A Szentesi Kistérségi Közkincs Kerekasztal működésében résztvevő szervezetek együttműködési folyamata érdekes fejlődést mutat. Átfogóan nézve az együttműködésben az eltelt három év alatt egy komoly letisztulás ment végbe, ami azonban minőségi fejlődéssel is együtt járt.

De mikortól beszélhetünk tényleges együttműködésről?

A Kerekasztal szervezése során, voltak ugyan konkrét elképzelések a megalkotandó Kerekasztal működéséről, annak összetételéről, de gyakorlati minta, vagy útmutatás hiányában minden érintett kistérség maga találhatta ki a saját Kerekasztalát. Mivel a Kerekasztal szakmai munkája szorosan kapcsolódhat a kistérségi területfejlesztési tevékenységekhez, ezért létrehozásánál a regionális fejlesztési tanácsok mellett működő Regionális Közkincs Bizottságok szerveződését vettük alapul, ami lehetőséget biztosított arra, hogy a kulturális szféra minél több területe képviseltesse magát, ezért egy viszonylag széles szakmai kört szólítottunk meg.

A kezdeményezésre a kistérség kulturális szereplői közül sokan jelezték a szerepvállalás szándékát a szerveződő Kerekasztalnál. A leírtak alapján a Kerekasztal összetétele úgy alakult, hogy a kultúra területén feladatot vállalók a tevékenységi körük szerint képviselik az egyes kulturális szférákat, másrészt a területiséget is érvényesíteni akartuk, úgy hogy a tagság a kistérség több települését reprezentálja. A Kerekasztal tagjai a következő területekről kerültek ki:

- Közművelődési feladatellátók /önkormányzatok szakemberei/
- Könyvtárak
- Művelődési házak
- Kulturális civil szervezetek
- Egyházak
- Kisebbségi önkormányzatok
- Média
- Kulturális vállalkozások
- Művészeti intézmények /művészeti iskolák/

A fentiek alapján a Kerekasztal tevékenységének a kezdetét inkább egyfajta bizakodás jellemezte, a résztvevők részéről, amely mögött különböző célok és érdekek húzódtak meg.

Más közös cél hiányában, az első időszakban a Közkincs Pályázatban meghatározott feladatok elvégzése tűnt a legfontosabb célnak, illetve szervezőerőnek.

Az első év közös cselekvését tehát inkább a kíváncsiság, az érdekek és az elvégzendő feladat határozták meg. A második évben a Kerekasztal együttműködői köréből több olyan szereplő is elmaradt, akik nem tudtak azonosulni a Kerekasztal törekvéseivel, illetve az együttes munkában nem kívántak részt venni. Ezzel egyidejűleg új, elkötelezettebb szereplők is megjelentek a Kerekasztalnál. A második év tehát ilyen tekintetben vízvázaló volt, hiszen ekkor alakult ki egy érdeklődő, együttműködésre hajlandó csoport.

A csoportból azonban a harmadik év kovácsolt ténylegesen együttműködő közösséget, amiben döntő szerep jutott a mindenkit személyesen érintő közös feladatnak. A partnerség építést jelentősen segítette, hogy a Kerekasztal szervező Szentés Kistérség Többcélú Társulása 2009-ben az OKM „Komplex Kistérségi Napok” pályázati programja keretében támogatást nyert a „Közkincs Napok a Szentési kistérségben” elnevezésű projekt megvalósítására. A programsorozat megvalósításának szervezése, lebonyolítása a Szentési Kistérségi Közkincs Kerekasztal tevékenységéhez kapcsolódott. A Kerekasztal ülésein folyamatosan napirenden voltak a projekt aktuális feladatai, értékelése.

A 2009. november és 2010. március között megvalósult rendezvénysorozat a kistérség településeit körbejárva a 8 településen megvalósuló egy-egy napos kulturális rendezvényt fogta össze egységes kistérségi programmá, amely a települések kulturális életét gazdagítva felvonultatta a településeken a kistérség értékeit, előadó csoportjait. A fellépő szereplők mellett a rendezvényeket kézműves foglalkozások, kistérségi fotókiállítás, illetve képző- és iparművészeti tárlat is kísérte.

A harmadik év végére a Kerekasztal tagjait a közös eredmények és sikerek tették egy olyan csapattá, amely eljutott arra a szintre, hogy igényli a Kerekasztalnál történő közös találkozásokat, másrészt a Kerekasztal munkáján kívül is keresik egymás partnerségét. A negyedik évet már úgy kezdi a Kerekasztal, hogy a partnerség, az együttműködés igénye kialakult. A szereplők között kialakult egy tényleges kommunikáció, amelynek csatornáit már maguk is alakítják.

Itt érdemes kitérni néhány mondat erejéig a kommunikációra is. A tapasztalat szerint azonban a kommunikációs formák jelentős része inkább a külső közvélemény felé jelent kapcsolatot. Annak ellenére, hogy a különböző csatornák a kezdetektől jól működtek, illetve folyamatosan szélesedtek, a résztvevők párbeszédében a személyes találkozásoké, kapcsolatfelvételé maradt a főszerep, ami a közösséget jobban erősíti. A Kerekasztal szervezői a három év alatt a partnerség építés egyik fontos elemeként kezelték a folyamatos információkövetítést a kulturális szféra különböző szintjein és területén működő intézmé-

nyek, szervezetek, szakemberek között. Így 2007 óta folyamatos a kistérségi kulturális életre vonatkozó információk gyűjtése és közvetítése a szereplők között, amelynek különböző formái alakultak ki. A Kerekasztalról a kistérségi média a kezdetektől számos alkalommal hírt adott. A kistérségi programok folyamatos gyűjtése és kommunikálása mellett a szakmai munkát segítő információk szélesebb körű közvetítésére a Kistérségi Közkincs Kerekasztal munkáját és tevékenységének eredményeit évente Közkincs Hírlevél megjelentetésével mutatta be. A szélesebb körű információközvetítés érdekében 2010-ben a Közkincs Kerekasztal Szentés Kistérség Többcélú Társulása internetes honlapjához kapcsolódóan kulturális tartalmú internetes oldalt alakított ki, mely elérhető a www.szentetikisterseg.hu/kozkincs link alatt.

A szakmai kapcsolatok ilyen minőségre jutása azonban nem ment könnyen. Az első két évben elvégzett szakmai munka és partnerség építés időszaka a kommunikáció ellenére kevésbé volt látványos. A kötelezően elkészítendő kistérségi kulturális stratégia és operatív program tervezési tevékenysége folyamatos keretbe foglalta a munkát. Mivel a kulturális szféra szereplői a területfejlesztési tervezés gyakorlatát még kevésbé ismerték, ezért a tervezési módszertan megismertetése, gyakorlása és alkalmazása szükségszerűen végigkísérte az elmúlt éveket. Ez a tanulási és programozási tevékenység, vagy akár a kulturális értéktárak, adatbázisok alkotásának adminisztratív feladatai gyakorlati hasznuk ellenére a szereplőknek sem feltétlenül okoztak sikerélményt. A harmadik évben az együttműködés már számos „kézzelfogható” eredménnyel járt a kistérségi kulturális fejlesztési elképzelések tervszerű összehangolása mellett az önálló kulturális projekt megvalósításáig, amelynek közönségsikere egyben a Kerekasztal szakmai munkájának elismerése is. A szakmai kapcsolatok elmélyülése ténylegesen akkor történt meg, amikor a közös tevékenységben mindenki a maga módján részt tudott vállalni, illetve hozzá tudott járulni a többiek és a közösség sikeréhez is és ezt a „külvilág” is érzékelte.

Jól mutatja az együttműködés elmélyülését, hogy a Kistérségi Közkincs Kerekasztal szereplői a működés első évében 6 alkalommal, a második évben 9 alkalommal, harmadik működési évben 11 alkalommal tartottak összejöveteleket. Ezek az alkalmak a szakmai feladatok elvégzését célzó munka helyszínei voltak, amelyek a célok szerint számos formában valósultak meg. A közös tervezés, az egyeztetések műhelymunkája, vagy a projekt megvalósításhoz kapcsolódó „zajosabb” munkaértekezletek, jól kiegészültek a tanulási-gyakorlási tevékenységgel, vagy a szakmai előadásokkal. A Kerekasztal szakmai partnerségének erősítésében jelentős előrevivő lépésnek számított az is, hogy a Kerekasztal az üléseit – lehetőség szerint – nem csak a szokásos helyszínen tartotta, hanem a kistérségi települések közművelődési intézményeiben, ahol közvetlenül

nyílt lehetőség a partnerek megismerésére, az együttműködési lehetőségek feltérképezésére.

Emellett a Kerekasztal a harmadik év végére, már más hasonló kistérségi szervezettel is felvette a kapcsolatot.

A Kerekasztal elmúlt három éves tevékenységében megfigyelhető folyamatos fejlődés mellett azonban van egy másik fontos eredmény is.

Amellett ugyanis, hogy a Kerekasztal, mint közösség végigment egy belső fejlődési folyamaton, a szereplők eljutottak arra a szintre, hogy már nem csak a Kerekasztal által közvetlenül szervezett formákban tartják a kapcsolatot, hanem egymás közötti partnerségek is létrejönnek. A Kerekasztalon kívüli közös tevékenységek pedig azt mutatják, hogy valami tényleg megmozdult a kistérségben. Egymás értékeinek, lehetőségeinek ismeretében az elmúlt évben a kulturális szakemberek között számos olyan együttműködés valósult meg, amelyben 2–3 szervezet, vagy település fogott össze kulturális célú program, pályázat megvalósításához. Jellemzővé vált, hogy települési rendezvények szervezése estén a szakemberek a kistérség más településeiről hívnak – eddig nem ismert – előadókat, szereplőket, illetve pályázati projekt megvalósításában keresik egymás partnerségét.

Ezek az együttműködések pedig már a Kerekasztalnál szerzett ismeretekben és ismeretségekben gyökereznek, ami igazolni látszik azt, hogy a Kerekasztal munkája hatással van a kistérségi/helyi közművelődésre.

Mielőtt azonban messzemenő következtetéseket vonnánk le ebből, fel kell hívni a figyelmet néhány olyan jellemzőre, amely az ország más részein is igazolható.

– A kistérségi Közkincs Kerekasztalok szereplőinek egy kettős közösség vállalással kell szembesülniük a területiség elvéből adódó kultúraszint jellegzetességei alapján.

– A részt vevő szakemberek elsődlegesen a saját településükhöz, a saját munkájukat meghatározó helyi közösséghez kötődnek és a kistérségi (más településsel közösséget vállaló) identitás már egy másodlagos dolognak számít, amit a Kerekasztal tudna valamilyen mértékben erősíteni.

– A területiségből adódóan az együttműködés során – ha a mai világban ez nem is tűnik nagynak – mégis meg kell oldani a távolságok legyőzését. És itt a fizikai és identitásbeli távolságok is megjelennek.

– A kistérség egy másik településének kulturális eseményeire való eljutás időben és költségben is ráfordítást igényel. A kistelepülések kulturális életének szervezésénél sokkal inkább tekintettel kell lenni a helyi lakosság életvitelére is.

– A kistérségek székhelyeként működő nagyobb városok kulturális piacának megvannak a maga fogyasztói. A kereslet-kínálat itt nagyobb mértékben képes kielégíteni az igényeket, ezért nem feltétlenül érdekelték a kistelepülések

– sok esetben szolgáltatás hiányos – kulturális szférájával szakmai közösséget vállalni.

– A kistelepüléseken működő – számos esetben egy emberes – kulturális intézményeiben dolgozó szakemberek elszigetelten dolgoznak egymástól. Kévszám lehetőségük van arra, hogy elszakadjanak a munkahelytől és külső kapcsolatot tudjanak építeni. Számukra „mentőöv” is lehet a Kerekasztalnál való ismeretszerzés, találkozás, a kistérségben meglévő szakmai „muníció” megismerése, igénybevétele. Ez pedig közelít a helyi adottságokra alapozó kulturális vidékfejlesztés felé.

Ez utóbbi pedig már egybecseng a Közkincs Program eredeti céljával is, ami felé ilyen, vagy olyan mértékben az elmúlt években számos Közkincs Kerekasztalnak sikerült elindulnia.

Egy átfogó kutatás témája lehet, hogy kistérségenként melyek voltak az általános „gyermekbetegségek” és melyek a lokális problémák.

– A nehézkés indulást mindenképpen befolyásolta, hogy egy pályázati lehetőséghez kapcsolódó, felülről kezdeményezett programszerű együttműködés, ösztönzés alapján kezdődött a szerveződés.

– Csak az elvégzendő szakmai munka volt meghatározva, ami célirányosan meghatározta a szervezést és a tevékenységet.

– A megszólított szereplők közül számos résztvevő elveszítette az érdeklődését, a szakemberek köre részben kicserélődött.

– A hazai területfejlesztés helyzete miatt a stratégiai tervezésnek nincs elismertsége, ezért láthatóan nem érződött a tervezés hasznának elfogadása sem a szereplők, sem az önkormányzatok részéről, ezért csak kötelező feladat maradt.

– A szereplőkben tudatosítani kellett, hogy a Kerekasztal a saját fórumuk, amit ők használhatnak ki a saját javukra, nem pedig egy pályázó szervezet projektjének rész-szereplői.

– Az tény azonban, hogy a Kerekasztal működik, és immár várakozással kezdi a negyedik évet, azt mutatja, hogy mégis volt értelme az elmúlt három év erőfeszítéseinek.

– A legnagyobb pozitívum talán éppen az, hogy egy olyan közösséget sikerült kialakítani, akik szívesen dolgoznak egymással és a Kerekasztalon kívül is élnek az együttműködés lehetőségével.

– Bár sokszor száraz papírmunkának tűnt, de sikerült olyan szakmai dokumentumokat elkészíteni, amelyet ha nem is forgatnak minden nap, de általa sikerült számos közös problémát feltárni és közös célokat nevesíteni.

– A visszajelzések alapján fontos eredmény, a szakmai tanulás lehetőségének biztosítása. A Kerekasztalnál sikerült olyan korszerű szakmai ismereteket is

átadni, amelyek megszerzésére nem volt lehetőség, illetve amelyeket a mindennapi munka során hasznosítani lehet.

– A szereplők közül sokan most ismerték meg a teljes kistérséget. A Kerekasztal és a közös szervezésű programsorozat révén eljutottak eddig nem ismert településekre, intézményekbe is. Így a kulturális szakemberek kistérségi identitását sikerült erősíteni, amit a helyi közművelődési tevékenység során tovább lehet adni.

Összességében a Kistérségi Közkincs Kerekasztal tevékenységének megítélését elsősorban az befolyásolja, hogy sikerült-e jól kitalálni azt, valamint a szereplők megtalálják-e azokat a kapcsolódási pontokat, amiért éppen ebben a formában érdemes együttműködni. Esetünkben az első hároméves tevékenysége alapvetően eredményesnek ítéltető, hiszen a meghatározott feladatokat eredményesen végezte el, továbbá az elvégzett szakmai munka mellett az együttműködés és partnerség erősítésében is jelentős fejlődést értek el a kulturális szakemberek.

Az eddigi eredmények a Kistérségi Közkincs Kerekasztal munkájának folytatását indokolták teszik, de a fentről jövő kezdeményezésből eredően továbbra is meghatározó elem kell, hogy legyen a Közkincs Program megvalósításáért felelős minisztérium szerepvállalása.

A Kerekasztal egy nagyon jó lehetőség az együttműködésre, de nem hagyható figyelmen kívül, hogy jogilag nem önálló, leginkább az önkormányzati szféra működéséhez kötődik, ahol ennek az ágazatnak a költségvetési támogatottsága nem feltétlenül élvez prioritást. A működési támogatások jó lehetőséget nyújtanak a Kerekasztalokban résztvevő szakembereknél szakmai fejlesztésére.

Emellett azonban az együttműködés csúcsai mégis a közös sikerek, ami a kulturális szakmában alapvetően programszerű tevékenységben nyilvánul meg, hiszen a kultúrafogyasztó lakosság itt méri le a szakemberek tevékenységét. Kérdés azonban, hogy ezekre honnan, hogyan sikerül forrást szereznie a Kerekasztalnak, hiszen ebben a szervezeti formában ez nem is lehetséges. A működést segítő pályázati támogatás, a szervező tevékenység és egyes – más szervezet által elnyert forrásokból támogatott – programszintű sikerek jelenleg egy jó, tenni akaró közösséggé formálták a Kerekasztalokat.

Országos programról lévén szó, a jövő szempontjából fontos kérdés, hogy van-e lehetőség a működés további támogatására, vagy egyik évről a másikra leállítható egy ilyen kezdeményezés. Jelenleg nagyobb a valószínűsége, hogy ez még évekig csak pályázati támogatással működhet, és fokozatosan van lehetőség az „önjáróság” kialakítására.

A kulturális szakemberek kistérségi szintű egyesületbe szerveződése szintén biztosíthatna hasonló szakmai, együttműködési lehetőségeket, azonban olyan

szintű önszerveződésig még számos sikeres tevékenység megvalósítása juttathatja el őket. A negyedik év elején azonban a lendület megvan, és a Kerekasztal tagjainak együttműködési készsége jelenleg még számos sikeres tevékenységre képessé teszi őket.

Tomasz Balázs (Kőbányai Pataky Fotóklub, Budapest):: *New York – Brooklyn Bridge*
(díjazva az MMIKL-ben rendezett
tazas a világ körül – 2010 című fotókiállításon)